

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**
з обов'язкової освітньої компоненти
**«Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах
інклюзивної освіти»**
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Житомир – 2024

УДК 373.2:376-053.5

I-72

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 5 від 29 березня 2024 року)*

Рецензенти:

Карапузова І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.І. Короленка.

Орлова О. – кандидат пед. наук, старший викладач кафедри суспільно–гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР;

Мірошниченко О. – доктор психологічних наук, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із обов'язкової освітньої компоненти «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти»: для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта / уклад. Сорочинська О.А., Гужанова Т.С., Олійник Д.С., Денисюк І.О., Левик І.М. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2024. 33 с.

Видання підготовлене для організації роботи здобувачів другого (магістерського рівня) вищої освіти з вивчення освітньої компоненти «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти». Інструктивно-методичні рекомендації містять опис і структуру освітньої компоненти, вказівки до виконання окремих видів навчальних завдань, теми і плани практичних занять, вправи та завдання, перелік питань до заліку, список рекомендованої літератури до кожного практичного заняття.

© Сорочинська О.А., Гужанова Т.С., Олійник Д.С.,
Денисюк І.О., Левик І.М., 2024

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

Передмова	4
Опис освітньої компоненти «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти»	5
Методичні вказівки до проведення практичних занять	6
Тематика та зміст практичних занять з дисципліни	8
Практичне заняття 1-2	8
Тема. Документація супроводу дитини дошкільного віку з ООП в контексті кооперативної організації діяльності дітей дошкільного віку	
Практичне заняття №3.	13
Тема. Роль вихователя ЗДО в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.	
Практичне заняття №4-5.	16
Тема. Адаптація і модифікація середовища, програм, методів і прийомів	
Практичне заняття №6.	19
Тема. Бінарні заняття та інші форми роботи в контексті кооперативної діяльності.	
Практичне заняття №7-8.	22
Тема. Проективні, творчо-продуктивні, ігрові види діяльності як основа кооперації.	
Практичне заняття №9.	24
Тема. Методи і прийоми в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами – наочне моделювання.	
Питання для підготовки до модульної контрольної роботи	26
Додатки	27
Словник термінів	30

ПЕРЕДМОВА

Перебудова освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) відповідно до Концепції дошкільного виховання та Закону України «Про освіту», Базового компоненту дошкільної освіти та створення оптимальних умов розумового і фізичного розвитку дітей із різними можливостями вимагають певних змін у підготовці спеціалістів ЗДО.

Освітня компонента «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти» має велике значення у процесі професійної підготовки майбутнього педагога ЗДО. Мета вивчення обов'язкової освітньої компоненти «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти» полягає у теоретичній та методичній підготовці здобувачів вищої освіти до роботи в інклюзивних групах на основі кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти; співпраці учасників інклюзивного процесу.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

- ознайомлення з основами законодавчо-нормативного урегулювання впровадження інклюзивного навчання заклади дошкільної освіти;
- ознайомлення з особливостями ведення спеціальної документації щодо супроводу дитини з особливими освітніми потребами на різних етапах інклюзивної практики;
- збагачення досвіду індивідуалізації і диференціації навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи;
- набуття навичок застосування методів і прийомів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами – наочного моделювання, кооперативного навчання в процесі реалізації основних методик дошкільної освіти;
- збагатити досвід взаємодії з асистентом вихователя в підтримці та супроводі дитини з особливими освітніми потребами;
- розвивати здатність до проєктування, аналізу ефективності роботи вихователів з кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти.
- формування навичок застосування прийомів підготовки та проведення заходів, спрямованих на підвищення педагогічної культури батьків у прийнятті дітей з особливими освітніми потребами в загальні групи дошкільного закладу освіти.

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП / ОНП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма	заочна форма
Кількість кредитів – 3	01 Освіта/Педагогіка	Обов'язкова	
	012 Дошкільна освіта		
Модулів – 1	Дошкільна освіта та англійська мова	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		I	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми: аудиторних – 2,1 самостійної роботи здобувача – 4,3 год.	Другий (магістерський)	12 год.	4 год.
		Практичні / Семінарські	
		18 год.	8 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		30 год.	40 год.
		Індивідуальна робота	
		30 год.	38 год.
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми – 33,3% : 66,7%

для заочної форми – 13,3% : 86,7%

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Лекції	Практичні/Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття		Лекції	Практичні/Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття
Модуль І. Роль вихователя ЗДО в інклюзивній практиці. Зміст роботи ЗДО з організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти												
Тема 1. Базові засади кооперативної та мегакогнітивної дидактики.	14	2	2		5	5	15	2			7	6
Тема 2. Доступ до освіти дітей дошкільного віку з інвалідністю та перспективи реалізації міжнародно-правових норм у сфері інклюзивної освіти в Україні.	12	2			5	5	13				7	6
Тема 3. Ведення спеціальної документації на різних етапах інклюзивної практики.	14	2	2		5	5	14		2		6	6
Тема 4. Роль вихователя ЗДО в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.	14	2	2		5	5	16		2		7	7
Тема 5. Адаптація та модифікація навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи.	16	2	4		5	5	16	2	2		6	6
Тема 6. Кооперативна дидактика, методики, засоби психолого-педагогічної підтримки і супроводу дітей дошкільного віку з ООП.	20	2	8		5	5	16		2		7	7
Разом за модулем 1	90	12	18	0	30	30	90	4	8	0	40	38
Усього годин	90	12	18	0	30	30	90	4	8	0	40	38

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

I. Опрацювання змісту теми заняття:

1. Готуючись до заняття, здобувач вищої освіти повинен уважно ознайомитися з метою та змістом практичного заняття.

2. Опрацювати тему заняття за конспектом лекції та рекомендованими чи підібраними самостійно посібниками.

3. Виконати практичні завдання та вправи.

4. Здобувачі, які виступають у ролі педагога на занятті, обирають форму проведення заняття, готують епіграф до теми, розробляють завдання експрес контролю, обирають наочність (блок-схеми, картки, таблиці, ілюстрації тощо), пишуть опорний конспект.

5. З підготовленим конспектом і завданнями для контролю знань доцільно звернутися до викладача для консультації.

II. Підготовка індивідуальних завдань:

Передбачає виконання одного із запропонованих завдань (розробка тесту, заняття, аналіз статті, підбір вправи/завдання та ін.).

Щоб усі завдання були підготовлені, здобувач освіти, який проводить заняття, повинен розподілити їх.

Зміст індивідуального завдання має бути донесений до інших здобувачів.

Алгоритм підготовки індивідуального завдання:

- З'ясуйте зміст завдання та джерела, за якими ви їх можете розкрити.
- Опрацюйте відповідну літературу.
- Виконайте завдання, складіть план виступу/ усну доповідь за змістом завдання.
- Супроводжуйте зміст своєї доповіді наочним матеріалом (схеми, таблиці, ілюстрації, портрети, фото тощо).
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.

III. Підготовка та проведення експрес-контролю:

Мета експрес-контролю – перевірити знання основних понять теми, що вивчається. Експрес-контроль – письмовий контроль, який передбачає: а) формулювання питань у згорнутому вигляді (наприклад: “Кооперативна дидактика – це ... (означення)”, “Базові ознаки кооперативної дидактики – ..... (перерахувати)” тощо); б) чітку, коротку відповідь на поставлені запитання; в) швидкий темп проведення.

IV. Орієнтовна структура заняття

Етап заняття	Локальна частина	Види діяльності
1 етап	Вступна частина	<ul style="list-style-type: none"> • Оголошення теми і завдань заняття, мотивація навчальної діяльності. • Актуалізація опорних знань. • Перевірка засвоєних знань: - експрес-контроль (тест, завдання на відтворення, моделювання, ін.).
2 етап	Основна частина	Обговорення теоретичних питань плану заняття. Презентація індивідуальних, групових завдань, виконання вправ і завдань, їх обговорення.
3 етап	Рефлексія та підсумки	Підведення підсумків заняття.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1-2.

Тема. Документація супроводу дитини дошкільного віку з ООП в контексті кооперативної організації діяльності дітей дошкільного віку

Мета: з'ясувати особливості документації супроводу дитини дошкільного віку з ООП в контексті кооперативної організації діяльності дітей дошкільного віку.

Основні поняття: інклюзія, кооперативна дидактика, метакогнітивна дидактика, індивідуальна програма розвитку, індивідуальний навчальний план.

ПЛАН

1. Базові засади кооперативної та метакогнітивної дидактики.
2. Активні методи навчання в кооперативній дидактиці (Дж. Дівей).
3. Алгоритм розробки індивідуальної програми розвитку (ІПР) та індивідуального навчального плану в контексті кооперативної дидактики (ІНП).
4. Спостереження як передумова організації кооперативної діяльності дітей інклюзивної групи.
5. Структура та особливості міжнародна методики з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3.

Рекомендована література

1. Ecers-3: шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/ecers-shkala-ocinyuvannya-seredovisha-rannogo-ditinstva>
2. Tarnavska N.P., Theoretical and methodological aspects of preschool teacher's activity in overcoming social insecurity of children in inclusive education / N.P. Tarnavska, D. Argiropoulos // ZHYTOMYR IVAN FRANKO STATE UNIVERSITY JOURNAL. PEDAGOGICAL SCIENCES Vol. 1 (100) / *Ukrainian scientific journal in the field of social sciences (pedagogy)*; – 011, 012, 013, 014, 015, 016, published by Zhytomyr Ivan Franko state university. P. 33-42 [in Ukrainian].
3. Аргіропоулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
4. Аргіропоулос Дімітріс, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропоулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
5. Діти з особливими потребами в освітньому просторі України URL: <https://zounb.zp.ua/resourse/pokazhchyky/diti-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami/diti-z-osoblivimi-potrebami-v-osvitnomu-prostori-ukraini>
6. Індивідуальна програма розвитку за новим зразком 2022 р (ІПР) URL: <https://naurok.com.ua/individualna-programa-rozvitku-za-novim-zrazkom-2022r-ipr-274338.html>
7. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

9. Кооперативне навчання: 14 простих у реалізації стратегій спільного навчання для педагогів <https://ahaslides.com/uk/blog/cooperative-learning-strategies/>
10. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
11. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред.. Колупаєвої А.А. К: «А. С. К.», 2012. 308 с.
12. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
13. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с. URL: <https://www.slideshare.net/NataliyaObuchova/individualna-programa-rozvitku-75343985>
14. Тарнавська Н., Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми в освітній простір дошкільної і початкової освіти України / Тарнавська Н., Вознюк О. // *Нові технології навчання: збірник наукових праць* / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. С. 281-286
15. Тарнавська Н.П. Базові засади інклюзивної практики педагога закладу дошкільної і початкової освіти щодо кооперативної організації діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : монографія / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. С. 263–274.

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до обговорення за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Проаналізуйте рівень архітектурної доступності закладів дошкільної освіти за місцем проживання для дітей із ООП. Які заходи можуть зробити заклади доступними?
2. Підготуйте повідомлення з підкріпленими фото, що демонструють доступність закладу дошкільної освіти для дітей із ООП за місцем проживання.
3. Заповнити таблицю:

Нозологія	Втрачені функції	Компенсаторні можливості	Наведіть приклади з фільмів, книг, особистого досвіду
Спектр аутизму			
Ментальні порушення			
ДЦП			
Порушення зору			
Порушення слуху			
Синдром дефіциту уваги та гіперактивності СДУ/СДУГ			

4. Переглянути Четвертий вебінар із серії “Якісна дошкільна освіта в Україні” - Методика ECERS-3: мовлення, грамотність та види навчально-пізнавальної діяльності дошкільнят та проаналізувати **параметр «Сприяння прийняттю різноманітності»**.
5. Обґрунтуйте думку: «Педагогічний ефект у вирішенні корекційних завдань в умовах інклюзивного ЗДО в значній мірі залежить від взаємодії педагогів та вузькоспеціалізованих фахівців у всіх напрямках корекційно-розвивальної діяльності». «В інклюзивній групі ЗДО має проводитися профілактична робота зі зняття емоційного напруження у вихователів та дітей».

Тестовий контроль

У чому полягає основна функція батьків у забезпеченні інклюзивної освіти:

1. забезпечення належних господарсько-побутових умов у сім'ї
2. повноцінне членство у команді психолого-педагогічного супроводу;
3. супровід розвитку дитини.

Інклюзивна освіта - це:

1. освіта у спеціальних навчальних закладах;
2. пристосування дітей до умов життя і праці;
3. система освітніх послуг, що базується на принципах недискримінації, ефективного включення до освітнього процесу за місцем проживання всіх його учасників.

До принципів інклюзивного навчання не належать...

1. Адаптація дитини до потреб системи.
2. Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень.
3. Задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини.
4. Створення бар'єрів в навчанні.

Чинники, які сприяють успішному функціонуванню інклюзивного навчання

1. Створення несприятливої атмосфери у дитячому колективі.
2. Співпраця з батьками.
3. Командний підхід.
4. Відсутність підготовлених педагогів та асистента вихователя.

До основних міжнародних документів в галузі інклюзивної освіти належать...

1. Хартія економічних прав і обов'язків держав (1974)
2. Декларація прав дитини (1959)
3. Гаазька декларація з туризму (1989)
4. Конвенція ООН "Про права дитини" (1989)

Нормативно-правові документи в Україні, які закріплюють державні гарантії щодо надання освітніх послуг дітям з особливими потребами...

1. Закон України "Про освіту"
2. Закон України "Про державну службу"
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти.
4. Закон України "Про державні закупівлі"

Оберіть правильну відповідь, яка визначатиме мету і завдання інклюзивної освіти в Україні:

1. залучення дітей з особливими потребами в освітній простір
2. навчання дітей з особливими потребами в спеціалізованих закладах
3. підтримка фізичного здоров'я таких дітей

4. створення спеціалізованих закладів закритого типу для дітей-інвалідів

Інтеграція – це:

1. важливий метод підготовки дітей з особливими потребами до самостійного життя
2. надання послуг соціальними службами дітям з особливими потребами
3. залучення громадськості до допомоги таким дітям
4. робота з батьками після садочка щодо формування навичок навчання і виховання дітей з особливими потребами

Основним завданням інклюзивно-ресурсного центру є

1. здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, надання їм психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг і супровід таких дітей від 2-х до 18 років.
2. забезпечення індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами
3. пристосування навколишнього середовища, освітніх програм та послуг для максимального використання усіма учасниками освітнього процесу

Індивідуальну програму розвитку у ЗДО

1. переглядають двічі на навчальний рік.
2. переглядають тричі на навчальний рік, у разі потреби частіше.
3. не переглядають.

Спільне навчання та виховання дітей з ООП з нормотиповими дітьми в умовах ЗДО це:

1. Індивідуалізація,
2. Інтерація.
3. Інклюзія.

Інклюзія в ЗДО характеризується:

1. Кожній дитині, незалежно від наявного фізичної, інтелектуальної, соціальної, емоційної, комунікативної та ін. особливостей, надається можливість відвідувати ЗДО;
2. Діти з ООП навчаються у звичайних закладах освіти і адаптуються до системи освіти, яка залишається незмінною.
3. Дозволяє в контексті освіти дітей з ООП поєднувати періоди спільного навчання з нормотиповими дітьми в групах та спеціальних групах.

Діти з ООП після інклюзивного ЗДО:

1. Досягають більшого, більш впевнені і незалежні, розвивають почуття власної гідності, потребують поваги до себе.
2. Частіше проявляють соціальну та емоційну поведінку, а ніж їх ровесники в обмежених умовах.
3. Демонструють більш пасивну соціальну взаємодію з ровесниками, більше почуття стигматизації та значні успіхи в навчанні.
4. Демонструють всі перераховані якості.

Психолого-медико-педагогічна комісія для дітей дошкільного віку:

1. Створює рекомендації індивідуального маршруту дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей та можливостей.
2. Проводить психолого-медико-педагогічне дослідження з метою виявлення патологій.
3. Аналізує проміжний моніторинг динаміки розвитку дітей, їх успішність засвоєння основної та корекційної програми розвитку.

4. Виконує всі перераховані функції.

Дитина з особливими освітніми потребами (далі - дитина з ООП) - це:

1. маленька дівчинка або хлопчик, віком до шести-семи років
2. дитина, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту
3. син або донька, незалежно від віку, які відвідують гуртки в центрі розвитку освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту

Доступний – це:

1. відсутність як фізичних бар'єрів, так і бар'єрів з боку вихователів.
2. реагування на динаміку та розвиток групи і кожної дитини, зокрема.
3. «бути» в процесі.

Головними акцентами для роботи експерта за методикою ECERS-3 є:

1. Взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу.
2. Діяльність дітей у якій вони беруть участь під наглядом вихователя.
3. Чи отримують діти знання під час діяльності і сприяє діяльність їхньому розвитку та потребам.
4. Звернення уваги на середовище та умови праці.
5. Проводять опитування вихователів.
6. Бере до уваги додаткові гуртки, проведення свят тощо.

Шкала ECERS-3 дає змогу:

- Акцентувати увагу не на перевірці, а на дослідженні умов.
  - Удосконалювати освітнє середовище відповідно до міжнародних стандартів.
  - Визначити сильні і слабкі сторони в освітньому процесі ЗДО.
  - Підвищувати професійну компетентність педагогів.
1. Так.
  2. Ні.
  3. Невпевнена.

Які параметри входять до «Простір і меблювання» за методикою ECERS-3?

1. Внутрішній простір.
2. Умеблювання для догляду, гри навчання.
3. Облаштування групового простору для гри і навчання.
4. Місце для усамітнення.
5. Візуальне оформлення простору, пов'язане з дітьми.
6. Простір для розвитку великої моторики.
7. Знайомство з друкованим текстом.
8. Заохочення дітей до мовлення.
9. Обладнання для великої моторики.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3.

Тема. Роль вихователя ЗДО в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з роллю вихователя в організації кооперативного навчання, сформуванню цілісного уявлення про важливість кооперації в інклюзивному просторі.

Основні поняття: вихователь інклюзивної групи, асистент вихователя, фасилітатор, асистент дитини, недискримінація, багатоманітність, сегрегація, розподілене лідерство, авторитарний стиль керівництва.

ПЛАН

1. Педагог ЗДО у ролі фасилітатора в кооперативній організації діяльності дітей інклюзивної групи.
2. Розповсюджені стереотипи вихователя ЗДО щодо інклюзивної освіти та їх подолання.
3. Ціннісні орієнтації вихователя щодо процесу прийняття дитини з особливими освітніми потребами в класичну групу ЗДО.
4. Функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.
5. Концепція вихователського посередництва для збагачення компенсаторних механізмів при наявності одного або декількох дефіцитів.
6. Співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини і батьками.

Рекомендована література

1. Аргіропулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
2. Дімітріс Аргіропулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
3. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inklyuzivne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
4. Інклюзивна практика в контексті дошкільної освіти. <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Inclusive%20Beginnings%20-%20practice%20-%20UKR.pdf>
5. Інклюзія в ЗДО : [метод. посіб.] / уряд. Л. А. Швайка. Харків : Основа, 2019. 140.
6. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
7. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі»./ Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.– К.: 2017р.
8. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
9. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / О.Федоренко, О.Мартинчук, Н.Софій, Г.Лук'янова, О.Кошіль, Т.Симоненко, Л.Байда, Ю.Найда. Київ ФОП Парашин, 2020, 122 с.

https://ircenter.gov.ua/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D0%90%D0%9F_22.02_interactive.pdf

10. Гарнавська Н., Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми в освітній простір дошкільної і початкової освіти України / Гарнавська Н., Вознюк О. // *Нові технології навчання*: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. С. 281-286.
11. Гарнавська Н.П. Базові засади інклюзивної практики педагога закладу дошкільної і початкової освіти щодо кооперативної організації діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : монографія / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019 С. 263–274.
12. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки [Текст] : підруч. / З. М. Шевців. - 2-ге вид. випр., допов. Львів : Новий світ-2000, 2019. 263.

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до обговорення за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Опрацювати Розділ І. «Організаційно-методичні умови запровадження інклюзивної освіти в умовах ЗДО» з навчально-методичного посібника «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі» / Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В. К.: 2017р.

2. Розробити та представити конспект заняття в інклюзивній групі з освітнього напрямку «Мовлення дитини» обираючи завдання, які можуть долучити кожную дитину до створення спільного продукту діяльності (вказувати нозологію дитини та застосовані адаптації й модифікація під час заняття).

3. Проаналізуйте та висловіть свою думку щодо наведеного твердження. Навіть найефективніше організований освітній процес школи-інтернату не вводить дитину до справжнього життя, тому що розвиток відбувається у вузькому, обмеженому колі шкільного колективу, у маленькому замкнутому світі, де все пристосовано до дефекту, усе фіксує увагу на тілесній ваді, посилює ізолюваність, сепаратизм. Унаслідок штучної ізоляції дітей, віддалення їх від сім'ї та здорових ровесників, формується особистість, невпевнена в собі, у власних силах і можливостях, непередготовлена до інтеграції в суспільство. Як ви вважаєте, чи можна вважати наведене твердження слухним сьогодні? З'ясуйте, як розвивається система інституційного догляду та виховання в Україні.

4. У 2017 р. в Україні розпочалась реформа з «деінституціалізації» (ДІ). За цим терміном ховаються фундаментальні зміни системи інтернатів, в яких станом на початок 2017 р. перебували 106 тисяч дітей. При цьому 92 % з них мали родину, і лише 8 % дітей в інтернатах – сироти. Напишіть промову на три хвилини, в якій Ви звертаєтеся до батьків, які не бажають опікуватися власною дитиною.

Тестовий контроль

До складу фахівців психолого-педагогічного супроводу дитини в ЗДО НЕ входить:

1. вихователь-методист
2. практичний психолог
3. завідувач ЗДО

Інклюзивне освітнє середовище це:

1. сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.
2. соціально-побутові умови, в яких дитина живе.
3. сукупність природних, предметних та соціальних умов, у яких дитина зростає, набуває життєвих компетенцій із притаманними їй індивідуальними особливостями.

Команда психолого-педагогічного супроводу(КППС):

1. співпрацює з інклюзивно-ресурсним центром з питань надання корекційно-розвиткових послуг та методичного забезпечення її діяльності.
2. поважає індивідуальність дитини з ООП, навчає її, розвиває та виховує.
3. допомагає батькам розв'язувати складні ситуації, які трапляються в закладі дошкільної освіти, вдома та під час родинних подорожей.

Індивідуальний освітній план це — документ:

1. що визначає послідовність, форму і темп засвоєння дитиною з ООП у закладі дошкільної освіти компонентів освітньої програми з метою реалізації її освітньої траєкторії.
2. текст якого містить заздалегідь окреслений перелік навчальних, виховних, розвивальних, корекційних заходів, що передбачає порядок і термін їх здійснення.
3. який регламентує освітню діяльність педагогічних працівників у закладі дошкільної освіти протягом навчального року.

До складу КППС входять:

1. директор закладу дошкільної освіти, вихователь-методист, практичний психолог, учитель-дефектолог, вихователь, помічник вихователя, завгосп
2. директор, вихователь-методист, вихователь, асистент вихователя, практичний психолог, учитель-дефектолог, медична сестра, батьки дитини з ООП
3. директор, вихователь-методист, музичний керівник, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо

КППС розв'язує такі завдання:

1. збирає інформацію про особливості розвитку дитини з ООП, визначає напрями психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, розробляє індивідуальну програму розвитку тощо
2. створює належні умови для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище, організовує оздоровлення, туристичні поїздки Україною та за кордон
3. проводить інформаційно-просвітницьку роботу серед педагогічних працівників, батьків і дітей, аби забезпечити комфортні умови діяльності керівників управлінь/відділів освіти

Аби дитину з ООП прийняли у ЗДО, батьки мають звернутися до:

1. фахівців інклюзивно-ресурсного центру
2. спеціалістів відділу/управління освіти
3. директора закладу.

Індивідуальна програма розвитку – це:

1. документ, який визначає цілі, завдання і зміст роботи з дітьми відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей.
2. єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), які спланували та реалізують педагоги

3. документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання дитини з ООП, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини
4. ладу дошкільної освіти

Індивідуальну програму розвитку складають відповідно до:

1. вікових особливостей та освітніх потреб дитини, інтересів учасників КППС, можливостей батьків
2. науково-методичної мети, завдань, плану роботи на 2018/2019 навчальний рік закладу дошкільної освіти
3. висновку ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), результатів психолого- педагогічного вивчення дитини

Учасники КППС складають індивідуальну програму розвитку:

1. на навчальний рік
2. на три місяці
3. на два місяці

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4-5.

Тема. Адаптація і модифікація середовища, програм, методів і прийомів

Мета: навчити розуміти та відрізняти особливості адаптації та модифікації які потрібні дітям з ООП; навчитися визначати конкретні навчальні стратегії і підходи до адаптації та модифікації навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами; знати основні принципи та вимоги до адаптації та модифікації.

Основні поняття: інклюзія, інклюзивне навчання, адаптація, модифікація, сегрегація, зона апроксимального розвитку, когнітивна сфера, емоційно-вольова сфера, девіантна поведінка, консиліум, компенсаційні, способи діяльності.

ПЛАН

1. Адаптація та модифікація навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи.
2. Індивідуальний освітній маршрут дитини з ООП.
3. Зона апроксимального (розташування на периферії) розвитку в індивідуалізації та диференціації освітніх завдань.
4. Адаптація та модифікація середовища, програм, методів і прийомів.
5. Адаптація та модифікація регуляції поведінки, матеріалів та обладнання, сенсорних потреб та предметів гігієни.
6. Формування життєво-важливого досвіду і розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій як механізму зниження залежності дитини від сторонньої допомоги.

Рекомендована література

1. Аргіропулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропулос, Наталія Гарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
2. Гаяш Оксана Особливості впровадження інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти URL:
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38849/1/%D0%93%D0%B0%D1%8F%D1%88%20%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E>

- D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf
3. Дімітріс Аргіропулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
  4. Закон України “Про дошкільну освіту” // Режим доступу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2628-14>
  5. Індивідуальна програма розвитку за новим зразком 2022р (ІПР) URL: <https://naurok.com.ua/individualna-programa-rozvitku-za-novim-zrazkom-2022r-ipr-274338.html>
  6. Компанець Н.М., Луценко І.В. Навчально-методичний посібник «Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ». / Н.М. Компанець, І.В. Луценко. К.:, 2018. 66 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/162001912.pdf>
  7. Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу для дітей з особливими потребами (вступ в інклюзію). Львів. 2013 р. <https://znayshov.com/FR/4794/72.pdf>
  8. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі»./ Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.– К.: 2017р <https://core.ac.uk/download/pdf/196235467.pdf>
  9. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
  10. Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>
  11. Розроблено поради для організації інклюзивного навчання під час війни URL: <https://mon.gov.ua/news/rozrobleno-poradi-dlya-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya-pid-chas-vijni>
  12. Тарнавська Н. П. Кооперативне навчання дітей старшого дошкільного віку і молодших школярів елементарній математиці із застосуванням методу моделювання в умовах інклюзивної освіти / Н. Ю. Рудницька, Н. П. Тарнавська // Педагогічні науки: збірник наукових праць, Випуск LXXXII. Том 2. / гол. ред. Федяєва В. Л. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 51–57.
  13. Що таке індивідуальний освітній маршрут. Педрада. Платформа освіта. <https://oplatforma.com.ua/article/1871-shcho-take-ndividualniy-osvtniy-marshrut>

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до обговорення за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Визначте основні державні нормативно- правові документи, які забезпечують освітній процес в інклюзивній групі. Проаналізуйте можливість їх адаптації до дитини з особливостями психофізичного розвитку.
2. Заповніть порівняльну таблицю «Сутність адаптації та модифікації навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи».

	Значення/функції	Які діти потребують	Види (приклади)
Адаптація			
Модифікація			

3. Розробити рекомендації вихователю, який працює з дитиною з порушенням зору.
4. Розробити рекомендації вихователю, який працює з дитиною з ДЦП.
5. Розробити конспект заняття в інклюзивній групі з освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» обираючи завдання, які можуть долучити кожную дитину до створення спільного продукту діяльності (вказувати нозологію дитини та застосовані адаптації й модифікація під час заняття).
6. На основі самостійно опрацьованих джерел, схарактеризуйте приклади прогресивного досвіду організації інклюзивної освіти на Поліссі.

Тестовий контроль

«Сегрегація» - це ...

1. це ситуація, у якій діти з ООП отримують освіту у відокремлених закладах (установах), пристосованих до різних або до певного виду порушень дітей, в ізоляції від інших дітей.
2. виникає, коли учнів у будь-який спосіб, прямо чи опосередковано, позбавляють доступу до освіти або відмовляють у такому доступі.
3. це процес влаштування дітей з ООП до існуючих закладів освіти з розумінням того, що діти з ООП зможуть пристосуватися до стандартизованих вимог таких закладів.

Адаптація-це:

1. визначення досягнутих успіхів;
2. зміна характеру подачі матеріалу, не змінюючи зміст навчального матеріалу;
3. подача навчального матеріалу шляхом зміни змісту або складності навчального завдання.

Модифікація-це:

1. систематизація завдань корекційно-розвивальної роботи;
2. подача навчального матеріалу шляхом зміни змісту або складності навчального завдання;
3. комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини.

Інтеграція в ЗДО характеризується:

1. Дозволяє в контексті освіти дітей з ООП поєднувати періоди спільного навчання з нормотиповими дітьми в групах та спеціальних групах.
2. Кожній дитині незалежно від наявних фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних та ін. особливостей, надається можливість відвідувати ЗДО.
3. Діти з ООП навчаються в закладах і адаптуються до системи освіти, яка залишається незмінною.

Технології інклюзивного навчання в ЗДО:

1. Спрямовані на ліквідацію безбар'єрного навчання.
2. Спрямовані на ліквідацію будь-яких перешкод в соціалізації дітей.
3. Спрямовані на реалізацію всіх перерахованих функцій.
4. Спрямовані на організацію умов для якісного та доступного навчання всіх без виключень.

Технології інклюзивного навчання в ЗДО поділяються на:

1. Організовані та педагогічні.
2. Індивідуалізовані та колективні.
3. Соціальні та комунікативні.

До факторів здійснення індивідуалізованого підходу в ЗДО НЕ належать:

1. Протиріччя між традиційними колективними формами навчання та індивідуальним характером засвоєння навчального матеріалу.
2. Необхідність подолання негативного ставлення до навчання.
3. Жоден з перерахованих факторів.
4. Різний рівень інтересів дошкільників.
5. Відмінності в готовності до засвоєння матеріалу.

Що повинна містити індивідуальна розвідка дитини?

1. Загальну інформацію про дитину.
2. Оцінку наявного рівня розвитку дитини.
3. Необхідні додаткові послуги.
4. Види необхідних адаптації та модифікації навчального процесу.
5. Індивідуальну навчальну програму.

Скільки часу діє індивідуальна програма (ІПР)?

1. Пів року
2. Рік
3. Два роки
4. Три роки
5. П'ять років.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6.

Тема. Бінарні заняття та інші форми роботи в контексті кооперативної діяльності

Мета: ознайомити здобувачів освіти з формами роботи в контексті кооперативної діяльності; сформувані цілісне уявлення про бінарні заняття та методику їх проведення у ЗДО.

Основні поняття: бінарні заняття, співробітництво, ресурсна кімната, кооперативна дидактика.

ПЛАН

1. Створення умов для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.
2. Ресурсна кімната закладу дошкільної освіти.
3. Сутність бінарних занять в інклюзивній групі ЗДО.
4. Концептуальна складова кооперативної дидактики: «learning by doing», пізнаючи діючи.
5. Технології кооперативного навчання:
  - Навчаємося разом (Learning Together) Роджера і Девіда Джонсон;
  - Навчання в команді (Student Team Learning) – виділяють два варіанти цієї технології: організація навчання у малих групах (Student Teams Achievement Devision – STAD) та навчання в командах на основі гри, турніру (Teams – Games – Tournaments – TGT);
  - Технологія кооперативного навчання Елліота Аронсона «Пилка» (Jigsaw).

Рекомендована література

1. Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: Навчальний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів закладів вищої освіти / Дімітріс Аргіропулос, Наталія Тарнавська. Житомир: Вид. О. О. Євнок, 2020. 248 с.
2. Аргіропулос Дімітріс. Роль інтеграції у сфері інклюзивної освіти (досвід Італії) // *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09. 2015 / уклад. О. Ем. Жосан. Кіровоград: Ексклюзив – систем, 2015. С. 23-30
3. Ворон А. (2006) Методична робота в умовах кооперативного навчання <https://osvita.ua/school/method/technol/1501/>.
4. Дімітріс Аргіропулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
5. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів та батьків : навчально-методичному посібнику / укл. Логвін Т.В. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 188 с.
6. Кас'яненко О. М. (2018) Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії [Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка]. Тернопіль. 20 с.
7. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
9. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі»./ Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.К.: 2017р.
10. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
11. Олійник Д., Сорочинська О. Ресурсна кімната як засіб створення безбар'єрного освітнього середовища. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: О. А. Сорочинської, О. С. Олійник. Житомир : Левковець, 2023. С. 110-112.
12. Організація кооперативного навчання в умовах цілісного освітнього інклюзивного процесу https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3614/educ_2022_166.pdf?sequence=1&isAllowed=y
13. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
14. Середовище, що належить дітям: поради для педагогів закладів дошкільної освіти Упорядковано: Наталія Софій, Юлія Найда URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4726/file>
15. Тарнавська Н., Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми в освітній простір дошкільної і початкової освіти України / Тарнавська Н., Вознюк О. // *Нові технології навчання*: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. С. 281-286.
16. Тарнавська Н.П. Базові засади інклюзивної практики педагога закладу дошкільної і початкової освіти щодо кооперативної організації діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : монографія / за заг. редакцією В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник,

- Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. С. 263–274.
17. Формування інклюзивного, безпечного, розвивального, мотивуючого освітнього простору // Практика управління дошкільним закладом URL: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/915403>
  18. Як створити інклюзивне середовище у дитсадку. Педрада. Платформа освіта. oplatforma.com.ua/article/2825-yak-stvoriti-nklyuzivne-seredovishche-u-ditsadku

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до обговорення за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Розробити рекомендації вихователю, який працює з дитиною з порушенням слуху.
2. Розробити рекомендації вихователю, який працює з дитиною зі спектром аутизмом.
3. Переглянути вебінар «Ресурсна кімната у закладі освіти як спеціально організований простір» та представити основні моменти у формі блок-схеми https://www.youtube.com/watch?v=McxXnJJkANY&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0.
4. Розробити конспект заняття в інклюзивній групі з освітнього напрямку «Дитина в природному довіллі» обираючи завдання, які можуть долучити кожен дитину до створення спільного продукту діяльності (вказувати нозологію дитини та застосовані адаптації й модифікація під час заняття).

Тестовий контроль

Створення сприятливого предметно-розвивального середовища передбачає:

1. Спеціальну підготовку педагогічних працівників.
2. Спеціальну підготовку обслуговуючого персоналу.
3. Розробка та впровадження адаптованої програми.
4. Модифікація архітектурного середовища за потреби.
5. Всі перераховані відповіді.

Оберіть правильну відповідь стосовно поняття "універсальний дизайн"

1. це підхід, що забезпечує філософську основу для розроблення широкого спектру навчальних продуктів та довілля з урахуванням потреб усіх учнів із самого початку
2. це стратегія, спрямована на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікацій, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування
3. це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання усіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну

Оберіть варіанти тих категорій, хто потребує універсального дизайну

1. батьки з малими дітьми
2. пацієнти у лікарнях
3. люди похилого віку
4. вагітні жінки
5. усі варіанти правильні

Принципами універсального дизайну є

1. принцип рівності та доступності середовища для кожного
2. наочності і доступності
3. сприйняття інформації, незважаючи на сенсорні можливості користувачів
4. не призводить до втоми – дизайн розраховано на незначні фізичні ресурси користувачів

Стратегіями універсального дизайну є

1. вибір форм навчання, надаючи можливості для індивідуальної, парної і групової роботи, а також дистанційного
2. надання навчального плану, начерків, резюме, навчальних посібників і копій слайдів PowerPoint
3. створення особливого освітнього середовища, де кожна людина навчається «по-своєму»
4. різні інструкції — усно, у письмовій формі, щоб залучати учнів візуально

Ресурсна кімната є прикладом удосконалення інклюзивного середовища та гармонізації навчання дітей з особливими освітніми потребами і містить такі зони

1. навчальну, соціально-побутову зони та зону відпочинку
2. навчальну, соціально-побутову, ігрову зони та зону відпочинку
3. навчальну, ігрову зони та зону відпочинку

Який вид заняття, якщо воно охоплює декілька розділів програми, використовуючи різні види діяльності навколо однієї теми, що стимулюють пізнавальну діяльність. Має розвивальний характер і використовуються на закріплення раніше засвоєних знань та для введення елементів новизни відповідно до теми заняття. Результатом впровадження такого заняття є формування системного мислення дошкільників, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до процесу пізнання, формування цілісної картини світу?

1. Тематичне заняття
2. Комплексне заняття
3. Інтегроване заняття

Яке це мовленнєве заняття за своєю спрямованістю, якщо його планують і проводять в усіх вікових групах з метою перевірки мовленнєвих навичок і вмінь дітей протягом кварталу (півріччя), що дає змогу вихователю вчасно коригувати індивідуальну мовленнєву роботу з дітьми?

1. Тематичне заняття
2. Інтегроване заняття
3. Контрольне заняття
4. Комплексне заняття

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7-8.

Тема. Проєктивні, творчо-продуктивні, ігрові види діяльності як основа кооперації

Мета: навчити визначати, яка підтримка та вид діяльності потрібен дітям з ООП; навчити організовувати середовище співробітництва, коригувати види діяльності і планувати заходи підтримки для дітей з особливими освітніми потребами.

Основні поняття: кінестетичне сприймання, вербальні / невербальні засоби спілкування, тактильні матеріали, толерантність, просторово-фізичне середовище, архітектурна доступність, артикуляція, функція внутрішнього мовлення, мотивація, піктограма, перфокарта.

ПЛАН

1. Забезпечення ігрової діяльності в інклюзивній групі.
2. Простір для побутової діяльності та розвитку навичок самообслуговування в дітей з ООП.
3. Підбір фізкультурного обладнання та матеріалів для розвитку дрібної та великої моторики в дітей з ООП.
4. Метод проєктів як важливий освітній інструмент для дітей із особливими освітніми потребами.
5. Творчо-продуктивні та ігрові види діяльності як основа кооперації.

Рекомендована література

1. Аргіропулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
2. Аргіропулос Дімітріс. Роль інтеграції у сфері інклюзивної освіти (досвід Італії) // *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09. 2015 / уклад. О. Ем. Жосан. Кіровоград: Ексклюзив – систем, 2015. С. 23-30.
3. Дидактика, методика, діяльність в інклюзивній практиці. Всеосвіта URL: <https://vseosvita.ua/library/didaktika-metodiki-dialnist-v-inkluzivnij-praktici-469705.html>
4. Дімітріс Аргіропулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 192 с.
5. Інклюзія в ЗДО [Текст] : [метод. посіб.] / упоряд. Л. А. Швайка. - Харків : Основа, 2019. – 140.
6. Колупасва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
7. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
8. Тарнавська Н.П. Кооперативне навчання дітей старшого дошкільного віку і молодших школярів елементарній математиці із застосуванням методу моделювання в умовах інклюзивної освіти / Н.Ю. Рудницька, Н.П. Тарнавська // *Педагогічні науки: збірник наукових праць*, Випуск LXXXII. Том 2. / гол. ред. Федяєва В.Л. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 51–57.

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до відповідей за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Розробити рекомендації вихователю, який працює з дитиною з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності СДУ/СДУГ.
2. Ознайомитися з обладнання для забезпечення корекції ігрової діяльності дітей в інклюзивній групі та представити одну з них <https://vseosvita.ua/library/obladnanna-dla-zabezpecenna-korekcii-igrovoi-dialnosti-ditini-377095.html>

3. Розробити конспект заняття з освітнього напрямку «Дитина в соціумі» обираючи завдання, які можуть долучити кожну дитину до створення спільного продукту діяльності (вказувати нозологію дитини та застосовані адаптації й модифікація під час заняття).

Тестовий контроль

Які ознаки ігрової діяльності є універсальними:

1. Вільна діяльність.
2. Емоційна насиченість
3. Цілеспрямованість
4. Активна форма пізнання світу

Що є визначальною ознакою творчої гри?

1. правила
2. наявність улюбленої ролі
3. наявність уявленої ситуації
4. ігрова демонстрація дітьми літературного твору

Грі властиві певні загальні, універсальні ознаки:

1. гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності
2. гра як свідома і цілеспрямована діяльність
3. гра як вільна, самостійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини
4. емоційна насиченість

Творчі ігри це:

1. ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом
2. ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від
3. пізнання навколишнього світу
4. образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні
5. події (сюжет, фабула) і розігрування ролей
6. розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою
7. виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9.

Тема. Методи і прийоми в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами – наочне моделювання

Мета: ознайомити з основними методами і прийомами в роботі з дітьми з ООП; навчити застосовувати метод наочного моделювання у роботі з дітьми з ООП.

Основні поняття: методи, наочне моделювання, знаково-символічні моделі, співпраця, інклюзивний простір.

ПЛАН

1. Важливість гри для дітей з обмеженими можливостями.
2. Методики Нумікон, Глена Домана, Блоки Дьєнеша, Палички Кюізенера в роботі з особливими дітьми.
3. Наочне моделювання в роботі з дітьми з ООП.
4. Етапи роботи зі складання знаково-символічних моделей.

Рекомендована література

1. Аргіропоулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
2. Дімітріс Аргіропоулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропоулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 192 с.
3. Застосування методики Numicon у роботі з дітьми із синдромом Дауна URL: https://www.youtube.com/watch?v=5557kFmIZF0&ab_channel=%D0%9D%D0%B0%D0%A3%D1%80%D0%BE%D0%BA
4. Методика диференційованого навчання URL: <https://ksuonline.kspu.edu/mod/resource/view.php?id=24436>
5. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі»./ Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.– К.: 2017р.
6. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
7. Сучасні методики навчання особливих дітей URL: <https://brusyliv.osv.org.ua/suchasni-metodiki-navchannya-osoblivih-ditej-16-14-48-20-10-2020/>
8. Тарнавська Н. П. Кооперативне навчання дітей старшого дошкільного віку і молодших школярів елементарній математиці із застосуванням методу моделювання в умовах інклюзивної освіти / Н. Ю. Рудницька, Н. П. Тарнавська // Педагогічні науки: збірник наукових праць, Випуск LXXXII. Том 2. / гол. ред. Федяєва В. Л. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 51–57.
9. Шевченко В. Сучасні психолого-педагогічні методики розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2022. Випуск 36. С. 206–214. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/11659>

Завдання для всіх здобувачів групи

1. Опрацювати конспект лекцій, посібники.
2. Підготуватися до перевірки основних понять теми.
3. Підготуватися до обговорення за планом заняття.
4. Виконати практичні завдання за змістом заняття.

Індивідуальні завдання

1. Переглянути вебінар «Настільно-друковані ігри у роботі з дітьми з ООП» та розробити настільно-друковану гру, яка залучатиме всіх дітей в інклюзивній групі https://www.youtube.com/watch?v=Ep-JtXO2Rpg&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0
2. Розробити конспект заняття з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» обираючи завдання, які можуть долучити кожную дитину до створення спільного продукту діяльності (вказувати нозологію дитини та застосовані адаптації й модифікація під час заняття).
3. Підготуватися до проведення МКР.

Питання для підготовки до модульної контрольної роботи

1. Базові засади кооперативної та мегакогнітивної дидактики.
2. Активні методи навчання в кооперативній дидактиці (Дж. Дівей).
3. Алгоритм розробки індивідуальної програми розвитку (ІПР) та індивідуального навчального плану в контексті кооперативної дидактики (ІНП).
4. Спостереження як передумова організації кооперативної діяльності дітей інклюзивної групи.
5. Структура та особливості міжнародна методики з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3.
6. Педагог ЗДО у ролі фасилітатора в кооперативній організації діяльності дітей інклюзивної групи.
7. Розповсюджені стереотипи вихователя ЗДО щодо інклюзивної освіти та їх подолання.
8. Ціннісні орієнтації вихователя щодо процесу прийняття дитини з особливими освітніми потребами в класичну групу ЗДО.
9. Функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.
10. Концепція вихователського посередництва для збагачення компенсаторних механізмів при наявності одного або декількох дефіцитів.
11. Співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини і батьками.
12. Адаптація та модифікація навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи.
13. Індивідуальний освітній маршрут дитини з ООП.
14. Зона апроксимального (розташування на периферії) розвитку в індивідуалізації та диференціації освітніх завдань.
15. Адаптація та модифікація середовища, програм, методів і прийомів.
16. Адаптація та модифікація регуляції поведінки, матеріалів та обладнання, сенсорних потреб та предметів гігієни.
17. Формування життєво-важливого досвіду і розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій як механізму зниження залежності дитини від сторонньої допомоги.
18. Створення умов для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.
19. Ресурсна кімната закладу дошкільної освіти.
20. Сутність бінарних занять в інклюзивній групі ЗДО.
21. Концептуальна складова кооперативної дидактики: «learningbydoing», пізнаючи діючи.
22. Забезпечення ігрової діяльності в інклюзивній групі.
23. Простір для побутової діяльності та розвитку навичок самообслуговування.
24. Підбір фізкультурного обладнання та матеріалів для розвитку дрібної та великої моторики.
25. Метод проєктів як важливий освітній інструмент для дітей із особливими освітніми потребами.
26. Творчо-продуктивні та ігрові види діяльності як основа кооперації.
27. Важливість гри для дітей з обмеженими можливостями.
28. Методика Нумікон. Блоки Дьенеша в роботі з особливими дітьми.
29. Наочне моделювання в роботі з дітьми з ООП.
30. Етапи роботи зі складання знаково-символічних моделей.

ДОДАТКИ

Додаток А

Орієнтовний конспект заняття з дітьми та батьками групи соціально–психологічного супроводу з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей із порушенням зору

«Чарівні кольори» (мовленнєве розвиток + сенсорика)

Мета: ознайомити дітей з основними кольорами, вчити співвідносити між собою різні форми одного кольору. Збагачувати словник дітей. Виховувати доброзичливі стосунки у маленькому колективі.

Обладнання: пластикові кольорові тарілки 3 кольорів великого розміру (жовтий, червоний, зелений); кольорові кружечки таких же кольорів (на обидва боки кольорові); різнокольорові осінні листочки, виготовлені з картону (на кожную дитину і на кожного дорослого); аудіо запис легкої і спокійної музики.

Словник: колір, осінь, синій, жовтий, червоний, листочок,

План–схема заняття:

1. Доброзичливе вітання з обов'язковим проявом та демонстрацією позитивних емоцій.
2. Гра – імпровізація «Печу, печу хлібчик» (закріплення гри).
3. Дидактична вправа «Кольорові тарілочки». Педагог показує діткам та їх мамам тарілочку і називає колір. Кожній дитині пропонується тарілочка певного кольору з круглими ввігнутими отворами. Разом з дорослим діти пальчиком обстежують тарілочку: обводять фігурні краї, досліджують отвори, перевертають тарілочку і проводять по ній пальчиками. У центрі круглого столу велика таця з різнокольоровими кружечками таких же кольорів. Дитина разом з дорослим має вибрати кружечки такого ж кольору, як і тарілочка і заповнити, по можливості, всі пусті отвори. Під час роботи, в діалозі з педагогом і батьками, йде поступове зорове сприйняття і ознайомлення з кольором або закріплення. Діти разом з дорослими вголос намагаються назвати колір, при можливості і форму (червоний або червоний кружечок). При бажанні діти можуть між собою помінятися тарілочками і продовжити гру.

4. Релаксуюча вправа з елементами танцювальних рухів «Кружляють листочки».

Дітям пропонується цупкі двосторонні паперові листочки на зручних безпечних паличках червоного, жовтого і зеленого кольорів. Поступове закріплення і називання кольорів, розпізнавання їх у оточуючих предметах. Якщо дитина відмовляється, за неї говорить та виконує завдання мама або тато. Під спокійну і приємну музику усі виконують рухи, які супроводжуються віршованими словами педагога:

Кольорові листочки літають,

На землю тихенько лягають.

Танцюють листочки, кружляють,

І знову танцюють, літають.

Повторити 3-4 рази. Запропонувати батькам на другий раз разом промовляти слова, тихенько і спокійно, з усмішкою та злегка погойдуючись.

Діткам пропонується разом з дорослими поставити кольорові листочки у велику вазу і створити осінній букет.

5. Підсумок заняття. Побажання педагога зустрітися на наступний раз.

Методичні акценти у роботі з дітьми з порушеннями зору під час даного заняття.

1. Дітям пропонується викласти на тарілочку не паперовий кружечок, а велику кольорову пластикову фігуру (з великої мозаїки), щоб дитина легко могла взяти її у руки, обстежити, утримати і добре бачити.

2. Під час виконання релаксуючої вправи «Листочки кружляють» дитину, у якої є порушення зору, потрібно тримати за руку і виконувати одночасно з нею у повільнішому темпі аби забезпечити дитину від травмування.

3. Коли діти ставлять листочки у вазу, дітям з ООП бажано запропонувати зробити це першими.

Список опрацьованої літератури

1. Дошкільне виховання №1, 2020 р. Гладун О. Дитина з порушенням зору в інклюзивному освітньому просторі. Поради вихователям щодо використання наочності в роботі з дітьми із порушеннями зору.
2. Вихователь – методист дошкільного закладу №1, 2021. Григор'єва І. Перевіряємо готовність педагога до роботи в інклюзивній групі.
3. Вихователь – методист дошкільного закладу №2, 2022р. Інклюзивна група в дитячому садку: що робить вихователь.

Чек – лист у роботі з дітьми з порушенням зору

- Предмет і малюнки демонструвати на близькій відстані і за відповідного освітлення.
- Давати більше часу на розглядання.
- Пропонувати наближати або віддаляти предмет від очей.
- Наочний матеріал: контрастний, кольоровий, двосторонній, не обтяжений зайвими деталями.
- Роздатковий матеріал має містити додаткову інформацію (об'ємність, фактурність поверхні) і бути більшим, ніж 2 см..
- Робота з дидактичним матеріалом не повинна вимагати надмірної концентрації уваги.
- Зорове навантаження на занятті має розподілятися: від 3 – 5 до 10 хвилин організована діяльність і 5 хвилин перерва.
- Наочність не має містити дрібних деталей.
- Під час підготовки руки до письма, давати аркуш із збільшеними рядками або клітинками.
- Зменшити використання об'єктів для візуального спостереження.
- Залучати різні аналізатори: тактильні відчуття, слух, нюх, смак.
- Збільшити час для обстеження сенсорних еталонів.
- Діти на мають сидіти занадто близько або далеко.
- Використовувати велику мозаїку, конструктор з великими деталями, книги з цупкого картону.
- Зменшити навантаження в руховій діяльності.
- Обов'язкове врахування рекомендації лікаря – офтальмолога.
- Супровідна взаємодія з батьками та усіма членами команди ППС: асистент вихователя, інструктор з фізичної культури, музичний керівник, медична сестра тощо.

Словник термінів

ECERS – це міжнародна методика з оцінювання якості освітнього середовища, за якою відбуватиметься дослідження і в Україні.

Адаптація – це стратегії, що допомагають дитині з ООП засвоювати ті самі обсяги знань, що і її однокласники в інклюзивному класі.

Архітектурно доступний заклад освіти – це забезпечення рівних можливостей у реалізації права на освіту для всіх дітей, створення інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу, підтримка впровадження інклюзивної освіти.

Асистент вихователя – підтримує вихователя в роботі з усіма вихованцями в групі з інклюзивним навчанням, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, бере участь у розробці та виконанні ІПР дитини.

Асистент дитини – це спеціально навчена особа, що надає соціальну послугу супроводу дитини під час інклюзивного навчання.

Безбар'єрне середовище – сукупність природних і/або соціальних умов діяльності, пристосованих для вільного пересування людей з функціональними обмеженнями через медичні, вікові та інші причини.

Бінарне заняття – форма навчання з реалізації міждисциплінарних зв'язків.

Бінарне заняття – це нетрадиційний вид заняття, це творчість двох (або кількох) педагогів, яка переростає у творчий процес в дітей.

Велика (загальна) моторика – орієнтована на «автоматичні» рухи певними групами м'язів.

Вербальне спілкування – це спілкування за допомогою мови.

Дитячий церебральний параліч (ДЦП) – це захворювання, що характеризується ураженням центральної нервової системи що не прогресує, недорозвиненням головного мозку, що проявляється різними руховими порушеннями, інтелектуальними розладами, епілепсією, проблемами з рівновагою.

Діти кінестетичного типу – які люблять розігрувати сценки та працювати фізично, використовують мову тіла, пояснюючи щось, люблять писати.

Дрібна моторика – стосується точних рухів руки, а також процесів, в яких потрібно координувати роботу очей і верхніх кінцівок.

Ексклюзія – обмеження соціальної активності дитини до її виключення з суспільного життя внаслідок обмеження соціальних та суспільних прав.

Зона проксимального розвитку – відстань між фактичним рівнем розвитку, що визначається самостійним вирішенням проблем, і рівнем потенційного розвитку, що визначається шляхом вирішення проблем під керівництвом дорослих, або у співпраці з більш здібними однолітками.

Індивідуальна освітня траєкторія дитини – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу учня (здобувача освіти), що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду.

Індивідуальна програма розвитку – це письмовий документ, який загалом є контрактом між педагогічним колективом і батьками чи опікунами дитини. Він закріплює вимоги до організації навчання дитини, зокрема визначає характер освітніх послуг і форм підтримки.

Інклюзивна група – це група, до складу вихованців якої зараховано одну-три дитини з особливими освітніми потребами.

Інклюзивне освітнє середовище – як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Інклюзивний навчальний заклад – це заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Інклюзія – це процес реального включення людей з інвалідністю в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідна для всіх членів суспільства.

Кінестетичне сприйняття – за допомогою обмацування предметів.

Когнітивна сфера дитини – являє собою зв'язок пізнавальних процесів, таких як: пам'ять, мислення, відчуття, сприйняття, увага, увага.

Когнітивне спілкування – це обмін знаннями (наприклад, під час навчального процесу).

Когнітивний розвиток – процес отримання й обробки інформації, розуміння, аналізу та використання пізнавальних процесів.

Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності дітей – це форма організації навчання у малих групах дітей, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання педагог керує роботою кожної дитини опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи.

Ментальні порушення (ментальні розлади) – це порушення розумового, психічного та психологічного розвитку людини (аутизм, синдром Дауна, епілепсію, дефекти мови, органічні ураження центральної нервової системи, деменцію тощо).

Ментор – «учитель», «порадник», «наставник», «консультант».

Метакогнітивний досвід – складний афективнокогнітивний комплекс, що забезпечує включеність індивіда у різні види діяльності, який забезпечує метакогнітивну оцінку реалізованих дій: міру розуміння інформації, складності актуалізації матеріалу, успішності досягнення мети.

Метакогнітивний процес походить від метапізнання – як сукупність знань людини про основні особливості пізнавальної сфери та способи її контролю. Термін «метапізнання» (metacognition) є здатністю аналізувати власні розумові стратегії і керувати власною пізнавальною діяльністю.

Метод проєктів – це метод проблемного навчання, спосіб організації поетапної практичної діяльності на основі взаємодії педагога з дітьми задля досягнення мети, визначеної проблемою цього проєкту.

Модератор – це наставник, керівник, який здійснює підтримку і організацію активної роботи групи.

Модифікація – це зміна (зазвичай, спрощення) змісту предмету, програми викладання та, у результаті, рівня знань та навичок, які має опанувати дитина впродовж навчання.

Наочне моделювання – це відтворення істотних властивостей досліджуваного об'єкта, створення його образа-замінника і робота з ним. Метод наочного моделювання допомагає дитині зорозуміти абстрактні поняття (звук, слово, речення, текст), навчитися працювати з ними.

Невербальне спілкування – спілкування за допомогою міміки, жестів, пантоміміки.

Освітня безбар'єрність – створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей.

Особа з особливими освітніми потребами (ООП) – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Педагог-фасилітатор – це організатор процесу колективного розв'язання проблем у мікрогрупах дітей. Його завдання – сприяти, допомагати, полегшувати. Такий педагог створює

комфортну атмосферу в групі, полегшуючи комунікацію та працює на основі принципів поваги та толерантності.

Порушення зору – це зниження здатності бачити, погіршення чіткості зору з певної причини.

Ресурсна кімната – це спеціально облаштоване приміщення, призначене для проведення групових психолого-педагогічних занять під час організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Розлади спектру аутизму (РСА) – це широкий спектр різних форм розладів, об'єднаних спільними характеристиками, а саме: труднощами у побудові соціальних стосунків, спілкуванні та особливою стереотипністю поведінки.

Сегрегація – виключення людей з особливими потребами від більшості, практика спеціальних закладів.

Синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) – це патологія, яка характеризується імпульсивністю, неухважністю, підвищеною збудливістю та надмірною активністю. Синдром розвивається у дитячому віці, але може спостерігатись і у дорослих.

Тьютор – особа, що веде індивідуальні або групові заняття із дітьми, студентами, репетитор, наставник.

Фасилітатор – це особа, яка допомагає групі людей ефективніше працювати разом, розуміти спільні цілі та планувати, як досягти цих цілей під час зустрічей чи дискусій. Організуючи цей процес ведучий залишається «нейтральним», тобто не займає певної позиції в обговоренні.

Фасилітатор – це педагог, який стимулює та скеровує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності дітей, підтримує прагнення до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку.

Фасилітатор – це педагог, який стимулює та скеровує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності дітей, підтримує прагнення до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку.

Фасилітація – у навчанні означає освітній процес обміну інформацією та рівноправної взаємодії вчителя та учнів, керований учителем – “фасилітатором”, в ході якого створюються ситуації успіху, підтримки, довіри, де існує право вибору та відповідальності за свої дії.

Навчальне видання
Укладачі:
СОРОЧИНСЬКА Оксана Андріївна
ГУЖАНОВА Тетяна Сергіївна
ОЛІЙНИК Дарина Сергіївна
ДЕНИСЮК Ірина Олександрівна
ЛЕВИК Інна Миколаївна

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«КООПЕРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

Оформлення випускних відомостей здійснюється видавництвом:

Підп. до друку.

Формат 60x84/16. Папір офсетний Гарнітура Times New Roman Суг. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. Обл.-вид. арк.

Наклад 150 пр.

Зам. №

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ЖТ № 10 від 07.12.2004 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua